

TASVİR-İ EFKÂR VE TANİN'DE BALKAN SAVAŞI İLE İLGİLİ BAZI HABERLER* BALKAN WAR IN THE PRESS OF TANIN AND TASVIR-I EFKAR

Seyit TAŞER**

Öz

Osmanlı Devleti Rusya ile XIX. yüzyılda büyük çaplı üç mücadele gerçekleştirmiştir. 1826,1853 ve 1877-78 Osmanlı-Rus savaşlarında gerek toprak kayıpları olmuş gerekse ekonomik, sosyal ve siyasi bakımından olumlu netice alınmamıştır. 1877-1878 Osmanlı- Rus Harbi sonrasında da Osmanlı Devleti Balkanlarda önemli oranda toprak kaybetmiş, buradaki istikrar önemli ölçüde bozulmuştur. XIX. Asırda Rusların Balkanlarda açtığı yolu değerlendirmeye çalışan Yunanlar, Bulgarlar ve Sırp lar yayılmacı politika izleyerek Osmanlı Devleti'ne karşı 1912 senesinde birleşmişler ve Rusya'nın da desteğini almışlardır. Dolayısıyla 1877-78'de yaşanan 93 Harbinin uzak sonuçları ve Rusya'nın Balkanlardaki faaliyetleri Balkan milletlerini harekete geçirmiştir. Dönemin basını da konuyu tarihi seyri içerisinde ele almıştır.

Balkan Harbi başladığı günlerde gazetelerde bununla ilgili yer bulan haberler ve savaşın bir Avrupa savaşı haline gelebileceği ile ilgili yorumlar, meselenin boyutlarını göstermesi bakımından önem taşır. Gazetelere yansıyan bilgilere göre Balkan hükümetleri askeri ve ekonomik bakımdan güçsüz görünmekteydiler. Osmanlı basını savaşın kesin galibi olarak Osmanlı Devleti'ni görmekteydi. Bu çalışma kapsamında incelenen gazeteler arasında Tasvir-i Efkâr ve Tanin yer alır. Gazeteler "Harbe Doğru" ve "Rumeli Hudutlarında" gibi çeşitli başlıklarla konuyu kamuoyuna aktarmıştır. Balkan Savaşları geniş hacimli bir konudur. Bazı akademisyen ve yazarlarımız savaşı farklı yönleri ile ortaya koymuşlardır. Bu nedenle savaşı baştan sona anlatmak ve aktarmak hem makalenin hacmine sığmayacağı için hem de bu konularda değerli çalışmalar olduğundan gerek duyulmamıştır. Amacımız dönemin gazetelerine yansıyan haberlerden bahsederek, savaşı bu açıdan görmek ve değerlendirmektir.

Anahtar Kavramlar: Balkanlar, Harb, Basın

Abstract

Ottoman Empire with Russia XIX. YY. three large-scale struggles in 19th century. Results of 1826,1853 and 1877-78 Ottoman-Russian wars land losses and economic, social and political aspects positive conclusions could not be obtained. After the Ottoman-Russian War in 1877-1878, the Ottoman Empire lost a significant amount of land in the Balkans, and the stability here has deteriorated significantly. XIX. The Greeks, Bulgarians and Serbs who tried to evaluate the way the Russians opened in the Balkans in the century followed the expansionist policy and waged war against the Ottoman Empire in 1912. Thus, the distant results of the 93 War in 1877-78 and the activities of Russia in the Balkans mobilized the Balkan nations. The newspapers of that period also addressed the issue.

When the Balkan War started, the news and comments at the newspapers that the war could become a European war. This is very important in terms of showing the dimensions of the issue. According to the reports, the Balkan governments seemed to be militarily and economically weak. The Ottoman press saw the Ottoman Empire as the definitive winner of the war. Tasvir-i Efkâr and Tanin are among the newspapers reviewed. The newspapers have published with various topics such as "Toward to War" and "Rumelian Borders" ut. Balkan Wars is a large volume issue. Some of our scholars and writers have revealed the war with different aspects. For this reason, it is not necessary to explain and transfer the war from the beginning to the end of the in this article and also because of the valuable studies on these subjects. Our aim is to see and evaluate the war in this respect by talking about the news reflected in the historic news in newspapers.

Keywords: Balkans, War, Ottoman Press

Giriş

Osmanlı Devleti XIX. yüzyılı askeri siyasi ve toplumsal bir takım sorunlarla atlatmış, XX. yüzyıl da yine bu sorunlar artarak devam edegelmiştir. Padişahların bu sorunlarla mücadele yöntemleri farklılıklar içermekle birlikte özellikle Avrupa'nın göz ardı edilmediği bir dönem yaşanmaktaydı. Bu yüzyılda siyasi tartışmalar istikrarı da etkileyecek biçimde tabana doğru yayılmaktaydı. İttihat ve Terakki'nin meşrutiyeti ilan etme ve II. Abdülhamid'i tahttan indirme çabaları, yapılan kongreler, 31 Mart Vakası, 1912 Sopalı Seçimi ve 1913 Babıali Baskını kısa zaman zarfında gerçekleşmiş büyük hadiselerdi. Bu çalkantılı süreci fırsat bilen düşman da kapıya dayanmıştı.

Balkan savaşları öncesinde siyasi, idari ve askeri alandaki mevcut yönetime muhalefet etmek isteyen kesimlerin fiili hareketlenmeleri de görülmeye başlanmıştı. 3 Ekim 1912'de Harp Mitingini, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Müzaheret Mitingi 4 Ekim 1912'de takip etmiş, 7 Ekim 1912'de ise Babıali nümayişi yaşanmıştı

* Bu makale 17-18 Eylül 2014'te Bosna'da düzenlenen "World War I, the Ottoman Empire and the Balkans International Conference" başlıklı sempozyumda sunulmuş olup, bildirinin genişletilmiş ve düzenlenmiş şeklidir.

** Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi A.K. Eğitim Fak.

(Aktar, 1986; 2241). Dolayısıyla bu dönemde Osmanlı Devleti iç meselelerin ağırlığı altında kalırken, düşmanlar Osmanlı Devleti'nin bu durumundan istifade etmek niyetindeydiler.

Diğer taraftan 18. yy.'dan beri yaşanan gelişmelerin ardından Balkanlar Avusturya için bir Pazar haline gelmiş, Rusya da Balkanlarda ticari etkinliğini artırmıştı (Ortaylı,2006) . Balkan Harbi Osmanlı Devleti'nin istikbali açısından dönüm noktası olan önemli gelişmelerden biriydi. Diğer taraftan Balkan Harbi'ne giden yolda önemli bir dönüm noktası ise, 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi olmuştu. Bu harbe Osmanlı Devleti zorunlu olarak iştirak etmiş ve sonuçta Balkanlarda siyasi ayrılık teşebbüsleri baş göstermişti.

Resim1-1877-1878 Osmanlı Rus Harbi Sonrasında Çizilen Sınırlar

19. yy. sonunda gerçekleşen Osmanlı Rus harbi sonrasında Balkan hükümetleriyle yapılan mütareke 19 Şubat 1878 tarihli Ayastafanos anlaşması ile gerçekleşmişti. Harita değerlendirildiği zaman Rumeli'nin bazı kısımlara ayrıldığı ve bu suretle Balkan hükümetlerinden her birine ne kadar toprak verildiği de anlaşılır.

Bu anlaşma ile Bulgaristan Emareti teşkil edilmiştir. Anlaşma gereğince Edirne vilayeti Osmanlı devleti idaresindedir. Sınırın kuzey kısmı, Edirne'nin batısındaki Cesur Mustafa Paşa, Çirmen ve kuzeyindeki Hasköy gibi şehirler Bulgar sınırına dâhil edilmiştir. Doğu tarafında da Kırkkilise tarafından Lüleburgaz'a kadar 40-50 km bir alan Bulgaristan'a verilmiştir. Fakat bu alanı Bulgaristan'ın elinde tutması zor görünüyordu. Zira Osmanlı sınırları içine doğru uzanan bir yerdi. Balkan Savaşları sonrasında yapılacak anlaşmada gazetenin ifadelerine göre daha umutlu bir durum ortaya çıkabilirdi. Çünkü Bulgar ordusu eskiye oranla dağınık bir vaziyetteydi. Haritada Sırbistan ve Karadağ'ın harb öncesi sahip oldukları toprak beyaz renkte belirtilirken, sonradan dâhil olunan yerler ise çizgiler ile gösterilmiştir. Berlin Anlaşması ile Teselya Yunanistan'a bırakılır. Gazete, Ayastafanos anlaşması ile Rumeli'nin Balkan hükümetlerine paylaşılması sonrası balkan ülkelerinin alanlarındaki değişimin ne miktarda olduğu belirtilmiş, ayrıca Berlin Anlaşması sonrasındaki durum da yine ifade edilmiştir. Bu konuda belirtilen rakamlar şöyledir (Tasvir-i Efkâr, 1912):

Tablo 1: Ayastafenos ve Berlin Anlaşmalarına göre Sınırların Değişimi

Muahadeden Evvel Balkan Hükümetlerinin Miktar-ı Arazisi		Ayastafanos Muahadesinden Sonra Sınırlar		Berlin Anlaşması Sonrası Sınırlar	
Romanya	120.973 km2	Romanya	123.373	Romanya	125.123
Sırbistan	43.000	Sırbistan	52.305	Sırbistan	53.855
Karadağ	4.405	Karadağ	15.355	Karadağ	8.655
Hükümet-i Osmaniye	363.542	Bulgaristan Emareti	123.965	Bulgaristan Emareti	64.390
		Hükümet-i Osmaniye	168.077	Doğu Rumeli	33.500
		Rusya'ya terk olunan arazi	9.400	Avrupay-ı Osmani	162.550
				Rusya'ya Romanya'nın terk ettiği arazi	9400
				Avusturya'ya verilen arazi	37 km2

Tabloya göre Bulgaristan ve Karadağ'ın Berlin Anlaşmasında aldıkları toprağın, Ayastefonas'a oranla hayli değiştiği görülmektedir. Fakat sonuç itibariyle Ayastefenos da, Berlin Anlaşması da Osmanlı Devleti açısından büyük kayıplar getirmiştir. Yeni devletçikler zuhur ederken ekonomik ve askeri yönden zayıflama getirmiştir. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu yıllarda Süleyman Paşa ile başlayan Avrupa'ya geçme süreci altı asır devam etmişti. Bu gelişmeler sonrasında geriye çekilme gözlenmektedir. Bu duruma sebep olan husus ise, Balkan milletlerinin ayrışma sürecine girmesi ve Avrupa ile Rusya'nın buna destek vermesidir. Padişah Sultan II.Abdülhamid devletin bir an evvel istikrar sürecine girmesi maksadını taşıyordu bu nedenle dönemi boyunca harplerden uzak durulmaya çalışılmıştı. Fakat 93 Harbi ile ilgili olarak mecliste savaş kararı bir kere alınmıştı ve bundan geriye dönüş olamazdı. Berlin Anlaşmasından Balkan Harbine kadar Osmanlı Devleti içeride ve dışarıda önemli ölçüde istikrarı sağlamış, borçları azaltmış, eğitimde önemli adımlar atmıştı. Fakat yeniden başlayan idari alandaki sorunlar Balkan milletlerinin Osmanlı'ya karşı başarı kazanma ümitlerini yeşertmişti.

1. Basında Balkan Harbi Nedenleri

Anlaşılabileceği üzere, Balkan Harbi'nin uzak nedeni Osmanlı Rus Savaşı ve bunun sonrasında Balkan milletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı daha fazla oranda cesaret hissetmesidir. Balkan Harbinin diğer bir uzak sebebi ise, 1815 tarihli Viyana Kongresi'nde ilk defa olarak dile getirilen Şark Meselesidir.

Tasvir-i Efkâr gazetesi "Oltaya yem verildi harb başlıyor" başlığı ile Balkan Harbi hakkında bilgi vermiştir. Balkan ittifadından bahsedilerek Sırlara karşı mücadeleden söz ediliyor. Bir asırdan fazla zamandır Avrupa devletlerinin mukaddes vatanımıza karşı düşmanca tavırlarının şark meselesi adıyla bir muamma oluşturduğu belirtiliyor. Bir asır önce Deli Petro'nun siyaseti üzerine Balkan milletlerinin hasımlığı şekil değiştirmek suretiyle Balkan Savaşlarında kendini hissettirmişti. Rusya, Asya içlerine geçmek isterken, Avusturya Tuna'ya hâkim olmak için hedef belirlemişti. Rusya ve Avusturya nezdinde Balkanlarda başlayan bu ihtirasın sonuçları Osmanlı Devleti'ne zarar veriyordu. Gazeteye göre, Balkan Harbi'ni büyük bir uygunlukla karşılamamız bizdeki azim ve kararlılığı göstermektedir. Mukaddes vatan uğruna bu azmin gösterilmesi de asla mahvolmayacağımızın bir delilidir (Tasvir-i Efkâr, 1912).

Harbin diğer bir nedeni Şark Meselesi ile başlayan süreçte büyük devletlerin Osmanlı Devleti'ne Balkanlarda ıslahat konusunda baskı yapmasıdır. Gazete, "Balkanlar Harbi- Rumeli Hududlarında" başlıklı yazı ile Balkan Harbi hakkında bilgiler verirken, bu konuda Avusturya, İngiltere, Fransa, Rusya ve Almanya elçileri ile yapılan görüşmede. Osmanlı hükümetinin Rumeli'de gereken ıslahatları zaten gerçekleştirmiş olduğu vurgulanır. Fakat bunları yaparken yabancı müdahalesinin olmaması gerektiğinin altı çizilirken, Kanun-ı Esasî'de belirtilen haklar çerçevesinde memleketin saadeti ve iktisadi yapısının

düzene girmesi için, mevcut ıslahatın daha da genişletildiği mesajı verilmiştir. Bu ifadeler gazetenin manşetinde Devlet-i Aliye Notası olarak yer almıştır. Osmanlı Devleti hükümeti büyük devletlerin düşmanca tavırları ve şark meselesi karşısında insani ölçülerde faaliyetlerini sürdürmekteydi. Berlin Anlaşması'na Osmanlı Devleti'nin menfaatini ihlal etmek suretiyle konulmuş olan maddeler bulunmakla birlikte, hükümet Kanun-ı Esasi hükümlerine bağlı kalarak meclisin gelecek oturumunda meseleyi ele almayı ve buna da kendi isteği ve düşüncesiyle karar verdiğini belirtmiştir (Tasvir-i Efkâr 1912).

Basından anlaşıldığı kadarıyla ıslahatlar konusunda Avrupa baskısı hissedilmekte, fakat Osmanlı Devleti bu baskıdan hoşnut olmadığını göstermektedir. Dolaylı olarak Avrupa'nın etkisi bulunan Tanzimat Fermanının ilanından (1839) sonra 1856 tarihli İslahat Fermanı Avrupa etkisinin daha yoğun hissedildiği bir metin olarak tarihteki yerini almıştı. Osmanlı Devleti farklı cephelerden aynı anda düşmanlıkla karşı karşıya geldiği için denge siyaseti izlemekteydi. Fakat yaptığı ve yapacağı düzenlemeleri bağımsız bir devletin uyguladığı veya uygulayacağı bir ortam içerisinde yürütmek niyetindeydi. Osmanlı basını, Osmanlı Devleti'ne ıslahatlar konusunda yapılan baskının kamuoyunda nasıl karşılandığına da yer verir.

Ekim ayının başlarında Balkanlar Harbi hakkında bilgiler verilir. Buna göre, 2 Ekim saat 10 civarında meclis-i vükela olağanüstü toplanmıştır. Görüşmeler akşam sekiz buçuğa kadar devam etmiştir. Öncelikli konu başlığı Rumelide uygulanması için düvel-i muazzama tarafından Osmanlı hükümetine verilen notadır. Hükümetin vereceği cevap çok önemlidir. Zira ya istikrar ve barış veya harb hakim olacaktır. Aslında görüşmelerden ve hatta düvel-i muazzamanın talebinden önce Osmanlı ıslahatı kabul etmişti. Fakat bu sonradan gelen uyarı iç işlerine müdahale anlamına gelmekteydi. Osmanlı hükümetinin vereceği cevap birkaç gün sonrasına ertelenirken, meclis telgraflar üzerinden görüşmelerine devam etmiştir. Bu sırada Karadağ Hududunda iki günden beri önemli müsademeler gerçekleşmektedir. Karadağlılar Osmanlı güçlerine karşı koyamayacaklarını anlasalar da düşmanlığı elden bırakmamaktadırlar (Tasvir-i Efkâr, 1912).

Tanın harble ilgili haberleri Eylül'ün başından itibaren duyurur. Balkanlarda Hal ve Mevki, başlığı altında Balkanlardan gelen haberlerin eski vehametini koruduğuna işaret ediliyor. Bu durum Balkanlarda geçmişten beri bir huzursuzluk olduğunu göstermektedir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki düşmanlığın arttığına işaret eden gazete, Balkanların harb isteğinin açıkça görüldüğünü belirtiyor. Halk arasında da harbin uzak olmadığı kanaati belirginleşmektedir. Yabancı devletlerin harp muhabirleri dahi bölgeye gelmeye başlamıştır (Tanin, 1912, 3).

Tasvir-i Efkâr gazetesi, Balkanlar Harbini genellikle "Balkanlar Harbi: Rumeli Hududlarında" şeklindeki başlıkla okuyucularına duyurmuştur.

Osmanlı ajansı, hariciye nezareti kalem-i mahsusa müdürü Ethem beyin bu sabah Bulgaristan ve Sırbistan sefaretlerine azimetle Bulgar ve Sırbistan sefirlerine bir veçhe ati tebligatta bulunduğunu icbar ediyor:

Hariciye Nezareti Kalem-i Mahsusa Müdürü Ethem Bey, 18 Ekim 1912 tarihinde Bulgaristan ve Sırbistan elçiliklerine bir tebligatta bulunur. Buna göre, Bulgar ve Sırb hükümetlerinin Osmanlı iç işlerine müdahalesi ile hiçbir şekilde kabul edilemeyecek ve akıl ve hayale gelmeyecek bir hareket yapmıştır. Bu durum Bulgaristan ve Sırbistan ile Türkiye'nin arasındaki ilişkiyi devam etmesi imkânsız bir hale getirmiştir. Dolayısıyla Bulgaristan ve Sırbistan elçi ve memurları ilk fırsatta Osmanlı memleketi haricine çıkmaları lüzumu belirtilmiştir (Tasvir-i Efkâr, 1912). Dolayısıyla bu elçiler sınır dışı edilmiştir.

Bulgaristan ve Sırbistan hükümetlerine Osmanlı Devleti'nin verdiği nota, mecliste de ele alınmıştır. Bu hükümetlerin taleplerinin Osmanlı haysiyetine bir tecavüz niteliğinde olduğu beyan edilmiştir. Bu şekilde bu devletlerle münasebetin kesilmesine karar verilir (Tasvir-i Efkâr, 1912).

Savaşla ilgili diğer bir husus, Balkan Savaşlarının İttihat ve Terakki'ye iç politikada fayda sağlaması hususudur. Lewis, "Balkan savaşının çıkması İttihatçıların işine yarar ve 23 Ocak 1913'te Babuli'yi basarlar" şeklinde ifade bulunur (Lewis, 1988).

2. Balkan Savaşının Avrupa'da Yankıları

Harb öncesi genel vaziyet bu bölgede bulunan Leon Troçki tarafından ifade edilmektedir. Buna göre, savaşla ilgili düşüncelerin ortak noktası büyük devletlerin savaşa izin vermeyeceği yönündedir (Troçki, 1995; 68). Fakat bu husus daha çok Avrupa'nın kendi menfaatlerini düşünmelerinden kaynaklanıyordu. Hedef ise belliydi ve Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki varlığını bitirmektir. Neticede Almanya, Avusturya dahi Balkan İttifakına destek veriyordu (Kocabaş,2000; 80,81).

Balkan Savaşlarının kamuoyuna yansısıyla birlikte ortaya çıkan tereddütlerden biri savaşın Avrupa Harbi'ne dönüşme ihtimalidir. Bu durum I. Dünya Savaşı'ndan hemen önce gerçekleştirilen Balkan Savaşlarına, Balkan devletlerinin destekçisi konumundaki diğer devletlerin de iştirak edebileceği zemini oluşturması bakımından önemini gösterir.

Avusturya Macaristan ile Sırbistan arasındaki münasebet o günlerde gittikçe gerilmektedir. Hatta bu iki devlet arasında harp ortaya çıkacağı ve bunun da oldukça ciddi boyutlarda gerçekleşebileceği mümkün görülür. Bununla birlikte, harbe Sırbistan'ın iltifat etmeyeceği de vurgulanır. Bunun dışında Avusturya-Macaristan ve Rusya arasında da yine harp çıkması ihtimali gazetede değerlendirilmiştir. Bu harbin Germenlik ile Slavlığın çarpışması ve şark meselesi ile konunun birleşmesi halinde genel harbe dahi dönüşebileceği ifade edilir. Bu durumda Osmanlı Devleti'nin hangi tarzda hareket edeceğinin önemli olduğu belirtilmiştir. Bu durumda Osmanlı Devleti çok ciddi vazifeler görebilecektir. Bu konuda belki de vaktiyle bir takım mülhazalar yapılması gerekli görülür. Tabiki bu hal Osmanlı Devleti'nin geleceği açısından çok ehemmiyetlidir. Balkanlar harbinin doğuracağı genel veya özel bir harbin şark meselesi ile yakından ilgisi bilinmektedir. Bu tür gelişmelerin Osmanlı Devleti mevcudiyetine tehdit oluşturması söz konusudur (Tasvir-i Efkar, 1912).

Gazetede belirtilen hususlara bakıldığı zaman adeta gelecek zamanın neler getirileceği Balkan Savaşının başladığı günlerde görülmüştür. Bir iki sene sonrasında ifade edilen tereddütlerin ortaya çıktığı bilinmektedir. Sırbistan-Avusturya Macaristan ile Rusya yine Almanya ile başlattığı mücadelelere Osmanlı Devleti de bir şekilde dâhil olmuş olacaktır. Birkaç sene sonrasına bu şekilde ışık tutulması aslında o günlerde bu konu hakkında ciddi görüşmelerin ve tartışmaların yapılması gerektiğini gösterir.

Balkan Harbinin Avrupa'da nasıl yankılandığı hakkında yine haberlerde bilgiler yer alır. Buna göre, Balkanlar harbi Avrupa'da büyük bir ehemmiyetle takip olunmaktadır bunun yanında Bulgaristan ve Yunanistan Avrupa'nın tam desteğini sağlamak üzere propaganda vasıtalarına başvurmaktadır (Tasvir-i Efkar, 1912).

3. Harb Öncesi Tarafların Mali ve Askeri Güçleri

Balkan orduları konusunda bilgi veren C.Hall, bunların Avrupa modelini takip ettiklerini belirtir. Özellikle Bulgar ordusu daha iyi modernize edilerek teknik silahlarla donatılmıştı. Subaylar Avrupa'da eğitilmişti. Karadağ askeri konuda diğerlerine göre daha gerideydi (Hall, 2003, 20-24).

Harb başlarken Balkan devletlerinin askeri ve mali vaziyetleri de incelenmeye başlanmıştır. Bununla ilgili haritalara yer verilmiştir. Tanin'de bir haber başlığı Bulgaristan Ordusunun Vazelceyi şeklindedir. Bu başlıkta, Bulgar askeri kuvvetlerinin üç redif müfettişliği mıntikasına taksim edilen dokuz fırka dolayısıyla üç kolordudan ibaret olduğu belirtilir (Tanin, 1912).

Tanin gazetesi Balkan tehdidine karşı olayın tehlikeli bir boyutta olduğunu belirttiği görülür. Tasvir-i Efkar'daki hamaset sözcüklerinin yerini olayın çeşitli boyutlarıyla değerlendirilmesi almıştır. Türklüğün, Osmanlılığın büyük bir tehlike karşısında olduğunu gazete belirtmiştir. Fakat bir gerçek de vardır ki, Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda devamlı kılacak tedbir de harb idi. Osmanlı Devleti'nin her yerde hayatini sürdürmesi için, ortaya çıkacak harbin hayat ve saadet getireceği de hesap edilir. Zira Balkanlarda zaten durum çok iyi değildir. Eğer bu harbtan ve fedakarlıktan geri duracak olunursa, Osmanlı Devleti'nin Karakoyunlu aşireti haline geleceği şeklinde bir yaklaşım yer alır (Tanin, 1912).

Tanin gazetesi, Balkan Harbi öncesinde muharabe edecek tarafların mali kuvvetlerini incelemiştir. Savaşta en önemli unsurlardan biri ekonomidir. Gazeteye göre Osmanlı ve Balkan hükümetleri arasındaki mücadele iki aydan fazla süre devam edemeyecektir. Diğer taraftan hükümetlerden hiçbirinin hazinesi dolu değildir. Yunanistan, Avrupa bankaları ve milli bankada 100 milyonu aşkın bir nakde sahip olduğunu iddia etse de buna inanılmamaktadır. Sırp ve Bulgarlar ise piyasada karşılığı olmayan banknotları tedavüle sokmak suretiyle hareket etmeleri bu hükümetlerin de mali açıdan oldukça zor durumda olduğunu gösterir. Yunanistan ve Sırbistan'daki nispeten dengeli bütçe de yabancı devletlerin etkisi ile olmuştur. Savaşla birlikte bu denge bozulacaktır. Ve dahi Balkan milletlerinin yenileceğine şüphesiz gözüyle bakılmaktadır. Türkiye'nin ekonomik hali de çok mükemmel olmasa dahi henüz kaynaklarını sınırlı ölçülerde işletmiş olduğu için küçük balkan hükümetleri ile kıyas dahi kabul etmez derecede büyüktür. Savaş bir nebze ekonomiyi zaafa uğratabilirdi olsa dahi, sonuçta Osmanlı maliyesi önemli oranda etkilenmeyecektir. Osmanlı Devleti'nin 1912 senesi başında devletin borcu tahminen şu şekildedir (Tanin, 1912).

Devlet-i aliyyenin duyun-ı umumiyesi-1328 senesi ibtidasında devletin duyun-ı umumisi tahminen şu miktardan ibaretti:

Duyun-ı mevcuda: 38610000

Demir yollar: 11430000

Duyun-ı umumiyeceidare edilen sair istikrazat: 23863000

Bağdad şimendiferleri istikrazları 709100

Toplam 80794000

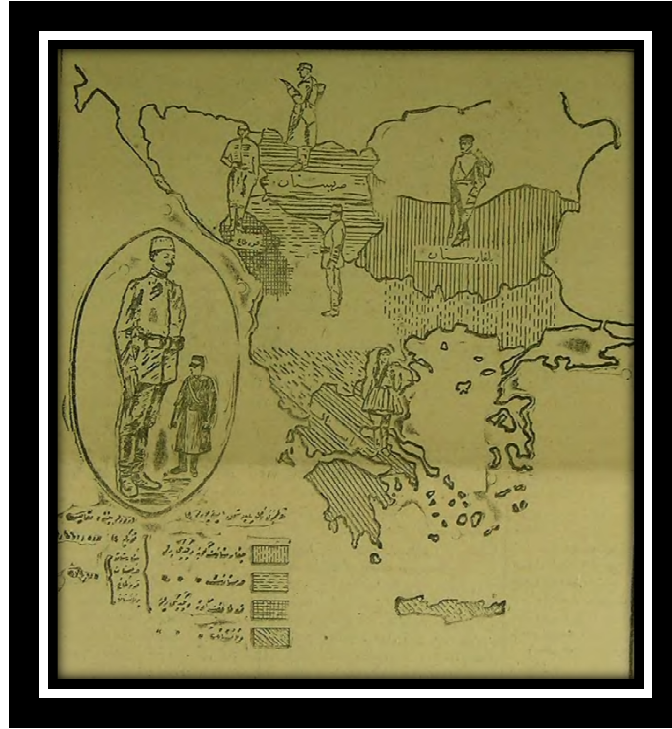
Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin XX. Yüzyıl başlarında halen ekonomik refahını önemli ölçüde muhafaza ettiği anlaşılır. Tabi bazı kaynaklar bu dönemde Osmanlı Devleti'ni yıkılma sürecinde olarak gösterir. Fakat, Balkan Harbi ve I. Dünya Savaşı aslında bu yıkımı getirmiştir, denilebilir. Balkan hükümetlerinin mali yapısı ve askeri yapısı harp öncesi gazetelerce değerlendirilmiştir.

Buna göre Osmanlı Devleti'ne saldırmak isteyen bu hükümetlerden ordu denilebilecek bir askeri kuvvete sahip olan hükümet Bulgaristan'dır. Bulgaristan'ın askeri haritasına göre, askeri kuvvetleri üç muntıkaya ayrılmıştır. Bunlar, Sofya, Romanya hudud muntıkası ile Edirne ve Siroz hududuna karşı mevzilenmiştir (Tanin, 1912; 3).

4. Basında Harbin Başlangıcı İle İlgili Haberler

Balkanlarda harbin çıkmasına 18 Eylül tarihinde artık kesin gözüyle bakılmaktadır. Bulgaristan ve Sırbistan'da genel seferberlik ilan ediliyor. Harbin haberi "Son Gelen Telgraflarda Barut Kokusu Hissediliyor" şeklinde verilir. Gelişmelerin bir buçuk aydan beri her geçen gün şiddetlendiğine vurgu yapılmıştır. Gelen telgraflarda da balkanlarda bir heyecan vaki olduğu belirtilir. Fakat bir savaş olsa dahi milletimizin gereken cevabı vereceği belirtilir. Bu arada meclisin kararı da beklenmektedir ki, buradaki kararlar da gizli tutulmakla birlikte seferberlik ilan edilebileceği duyumları alınır (Tanin, 1912, 5).

Diğer taraftan Balkanların paylaşılması konusunda daha savaşın ilk günlerinde buradaki hükümetler görüşme yapmışlardı. Hatta bununla ilgili harita hazırlamışlardır. Bununla birlikte, gazete "Küçük Balkan Hükümetleri" şeklinde adlandırma yaparak, Osmanlı Devleti'nin Balkan milletlerine o günlerdeki bakışını göstermektedir. Aşağıdaki resimde sol tarafta yan yana duran iki asker de, Balkan hükümetleri ile Osmanlı ordusu arasındaki kuvvetin mukayesesini göstermektedir (Tanin, 1912).

8 Ekim tarihinde savaşın başladığı bilgisi verilmektedir. Öncelikle Karadağ'la bir karşılaşma olur. Bu konunun daha net anlaşılabilmesi için saat 10.30'a doğru Beyoğlu'ndaki Karadağ elçiliğinin arması takip edilir. Zira gelen haberlere göre bu arma indirilerek içeriye alınmıştır. Bir-iki saat sonra Sırbistan'ın da benzer bir harekette bulunduğu ifade edilmiş fakat haber teyid edilmemişti (Tanin, 1912). Dolayısıyla bütün bunlar harbin başladığını göstermektedir.

5. Gazetelerde Balkan Harbi'nin Edebi Türlerle İfadesi

Balkan Savaşında karşılaşılan göçler, dramlar Müslüman halk üzerinde büyük teessürler oluşturmuş, dönemin süreli yayınlarında kin ve intikam duyguları yer almaya başlamıştı. Bu şekilde milli şuurun güçlü tutulmasına gayret edilmişti (Ürekli, Önal, 2013, XXIII)

Balkan Savaşı'nın henüz başlangıcında kahramanlık türküleri söylenir olmuş, halk ve ordu cesaretlendirilmek istenmiş ve yaşanan gelişmeler şiir şeklinde duyguların dökülmesine neden olmuştu. İşte bunlardan biri Harb Şarkısı'dır. Süleyman Nazif'in yazdığı bu şiire aşağıda yer verilir (Tasvir-i Efkâr, 1912):

Harb Şarkısı

Bulgar yine baş kaldırıyor... düşmanımızdır
Balkanlar artık yolumuz meskenimizdir
Ölse de ne gam düşman eli medfenimizdir
Hep cenge gider cenge bu gün, merd ve zinde
Git söyle bu gün beklemesinler beni evde
Harb etmedeyim her tarafım ataş ve hundur
Bulgarlarla dövüşmek bana bir zevk-i derundur
Ak saçlı nenem beklemesin yollar uzundur
Hep cenge gider cenge bu gün merd ve zinde

Şiirden anlaşılacağı üzere Balkan Savaşları öncesi ve sırasında düşmanlık eden Bulgarlara karşı cenk yapılacağı ve bu yolda geri dönmenin asla söz konusu olamayacağı belirtilerek kararlı bir duruş sergilenmiştir. Bu ve buna benzer harple ilgili şiirler çocuklardan gençlere ve yaşlısına kadar, kadını erkeği tüm millette düşmana karşı mücadele azmini kuvvetlendirmeye zemin hazırlamakta idi.

Gazetede daha çok azim ve kararlılığı artıracak milleti cesaretlendirecek ve kahramanlığını ön plana çıkaracak ifadeler kullanılır. Buna diğer bir örnek de şu sözdür: "Rumeli kıtanıza göz diken eşkıyaları kahr ettikten sonra, bu millete karşı bir daha yeni bir müdahalede bulunmaya cesaret edebilecekler mi"

Bu konuyu Yunus Nadi, dile getirirken,

Harb bizim için hayattır! Öyle ise Osmanlılar " Arş İleri Arş, Bizimdir Felah" sözcüklerini sarf eder. Bu konuda örnek verilebilecek bir diğer şiir Muharebe Destanı'dır.

Muharebe Destanı

Karadağda
Borular çalındı, silah başına
Düşündüm girmiş on beş yaşına
Öküz bağladım binek taşına
Dirgeni bıraktım harman içinde
Sabanı atarak tüfengi aldım
Anayı bacıyı ta geriye saldım
Yirmi gün taburla yollarda kaldım
Denizde ovada Balkan içinde

Diğer bir şiir de, Süleyman Paşazade Sami'nindir. Bu çalışma "Kahraman Ordu" başlığı altındadır. Bu şiire de aşağıda yer verilmiştir (Tasvir-i Efkâr, 1912):

Kahraman Ordu

Kahraman ordu kahraman ordu
Yine şanlandı Osman'ın yurdu
Hak bu dünyayı hak için kurdu
Yürü hak daima zahirindir
Yürü Mevla senin nasırındır.

Şiirde görüleceği üzere ordu kahraman olarak nitelendirilmekte ve Osmanlı yurdunun askeri ve milleti ile yine şanlanacağı vurgulanmaktadır. Adaletin yerini bulacağı ifade edildikten sonra da bu yolda Allah'ın daima yardımcı olacağına olan kuvvetli inanç dile getirilmiştir.

SONUÇ

Balkanlarda Rusya ve diğer devletlerin tahrikleri neticesinde Yunan, Sırp isyanları XIX. yüzyılda etkili olmuştu. Bu isyanların boyutunu genişletmek üzere yüzyıl boyunca devam edegelen çabalar neticesinde Osmanlı Devleti'ni karşısına alan Yunan, Bulgar gibi milletler savaşa zemin hazırlamışlardı. Bu milletleri cesaretlendiren bir diğer husus ise, Osmanlı Devleti'nin içerde yaşadığı siyasi sorunlardı. Meşrutiyet ilan edilmiş, 31 Mart Vakası sonrası İttihatçıların hedefi olan II. Abdülhamid tahttan indirilmiş ama bundan sonra kabine değişiklikleri başlamış ve siyasi belirsizlikler sürüp gitmiştir.

Gazetelerdeki ifadelerden anlaşıldığı üzere uzun zamandır devam eden Balkan milletlerinin sorunlu tutumları sonrasında Osmanlı Devleti rahatsızlık yaşıyordu ve bu meseleyi çözmenin gerekli olduğu kanısı hâkimdi. Savaş bir çözüm değildi, fakat gelinen noktada kaçınılmaz görünüyordu. Balkan hükümetleri askeri ve mali açıdan güçsüz görünüyorlardı. Osmanlı basını Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşlarından zafer elde edeceğine inanıyordu. Bu inanç Osmanlı Devleti'nin o dönemki askeri ve mali kapasitesinin Balkan devletlerine oranla iyi durumda olmasından kaynaklanır. Buna ilişkin basından elde edilen bilgiler harbin psikolojik yönlerini ortaya koyar.

Diğer taraftan harb sırasında halkı ve askeri motive edecek kahramanlık destanları ve şiirler yazılmıştır. Yazılan bu eserler dönemin gazetelerine yansımıştır. Çalışmamızda bunlara yer verilmiş olup, bu şiir ve destanlar aynı zamanda mücadelenin çok yönlü gerçekleştiğini de göstermektedir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

- Aktar, Y. (1986). İkinci Meşrutiyet Dönemi Öğrenci Olayları. X. *Türk Tarih Kongresi*, V.cilt, TTK, 22-26 Eylül 1986, Ankara.
Cevad, A. (1329). *Balkan Faciaları 1912-1913*. Haz.Fatma Ürekli,Ebul Faruk Önal, İstanbul: İdeal Yay.
Richard C.Hall (2003), *Balkan Savaşları*. Çev. M.Tanju Akad, İstanbul: Homer Kitabevi.
Kocabaş, S. (2000). *Son Haçlı Seferi Balkan Harbi 1912-1913*. İstanbul: Vatan Yay.
Lewis, B. (1988). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Ankara: TTK.
Leon, T. (1995). *Balkan Savaşları*. İstanbul: Arba Yay.

Gazeteler

- Tasvir-i Efkâr, 3 Kanun-ı evvel 1912.
Tasvir-i Efkâr-5 Teşrin-i evvel 1912
Tasvir-i Efkâr-3 Teşrin-i evvel 1912.
Tanin-25 Ağustos 1328-7 Eylül 1912.
Tasvir-i Efkâr-18 Teşrin-i evvel 1912.
Tasvir-i Efkâr- 16 Teşrin-ievvel 1912.
Tasvir-i Efkâr, 27 Teşrin-isani1912.
Tasvir-i Efkâr- 16 Teşrin-ievvel 1912.
Tasvir-i Efkâr-5 Teşrin-ievvel 1912.
Tasvir-i Efkâr,31 Teşrin-i evvel 1912.
Tanin, 6 Teşrin-i evvel 1912
Tanin 7 Teşrin-i evvel 1912.
Tanin 10 Teşrin-i evvel 1912.
Tanin-2 Teşrin-i evvel 1912.
Tanin- 1 Teşrin-i evvel 1912
Tanin, 8 Teşrin-i evvel 1912
Tanin 9 Teşrin-i evvel 1912